

Notulen

HaskoningDHV Nederland B.V. Rivers, Deltas & Coasts

Aanwezig:	Evan Kruger (Nederlandse Kitesurfvereniging), Henk Botterweg (Koninklijke Nederlandse Watersportverbond regio Deltawateren), Saskia Huijs (Rijkswaterstaat Zee&Delta), Mennobart van Eerden (Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving), Marjon Paas (Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving)
Afwezig:	Marcel van den Berge (Gemeente Schouwen-Duiveland), Jan Zuidweg (Gemeente Goeree-Overflakkee), Jan Elenbaas (Platform Pioniers Brouwersdam), Piet Fierens (Vereniging Strandpaviljoen Schouwse Kust), Ed Troost (Recron Schouwen-Duiveland), Guido Krijger (Outdoor inspiration), Fred Redeker (Hiswa) en Emiel Derks (Sportvisserij Zuid-west Nederland),)
Van:	Marjon Paas
Datum:	8 juni 2015
Locatie:	Inspiratiecentrum Grevelingen, Brouwersdam
Kopie:	Fred Wagemaker (Rijkswaterstaat West Nederland Zuid), Miranda Braspennincx (Provincie Zeeland), Floor Heinis (Havenbedrijf Rotterdam) en Kees van Berkel (Ministerie van Economische Zaken)
Ons kenmerk:	RDCBC7242M001D10
Classificatie:	Open
Bijlagen:	Presentatie Voorstel aanpassing TBB rustgebieden zwarte zee-eend Kaarten
Onderwerp:	Natuurcompensatie Voordelta; Consultatie aanpassing rustgebieden voor zwarte zee-eend

---

1. Opening

In het ontwerpbeheerplan Voordelta is aangegeven dat de rustgebieden Bollen van de Ooster en Bollen van het Nieuwe Zand worden aangepast ten behoeve van de natuurcompensatie voor de zwarte zee-eenden. Uit de tussentijdse evaluatie van de natuurcompensatie Voordelta blijkt dat de huidige rustgebieden voor de zwarte zee-eend niet of slechts gedeeltelijk worden benut en daarmee nog niet optimaal zijn gelegen. Op basis van onderzoek is een voorstel gemaakt voor de aanpassing van de ligging en de omvang van deze rustgebieden. Centraal in dit voorstel staat een zo evenwichtig mogelijke verdeling tussen enerzijds het bereiken van adequate (qua ligging en functioneren) rustgebieden voor de zwarte zee-eend en anderzijds het zo gering mogelijk verder inperken van de huidige mogelijkheden voor de andere gebruikers (recreatie en visserij). Vanmiddag spreken we met vertegenwoordigers van de recreatie in de Voordelta over dit aanpassingsvoorstel.

2. Voorstelronde

Er wordt gestart met een korte voorstelronde:

- Mennobart van Eerden is projectleider natuurcompensatie Maasvlakte 2 vanuit Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving. Hij is een watersysteemecoloog en vanuit 2008 betrokken bij de natuurcompensatie Voordelta.
- Evan Kruger is regiovertegenwoordiger van de Nederlandse kitesurfvereniging. Hij is al vele jaren aan het kitesurfen en heeft sinds 2 jaar een kitesurf reparatie bedrijf op de Brouwersdam. Hij is ook beheerder van de website www.kitehigh.nl.
- Henk Botterweg is vertegenwoordiger vanuit het Koninklijk Nederlandse Watersportverbond. Hij is vertegenwoordiger voor de regio Deltawateren. Deze regio bevat onder andere de

Grevelingen, Oosterschelde en Westerschelde. Hij heeft de uitnodiging voor vandaag doorgezet naar zijn collega, Paul Kessels, van de regio Delta Noord. Deze regio bevat o.a. de Haringvliet en watergangen ten noorden van de Haringvliet. De locatie van de rustgebieden in de Voordelta valt officieel binnen de regio Noordzee, maar deze regio houdt zich op dit moment hoofdzakelijk bezig met windmolens. De heer Botterweg en de heer Kessels volgen de ontwikkelingen in de Voordelta vanuit het watersportverbond.

- Saskia Huijs werkt bij Rijkswaterstaat Zee & Delta als omgevingsmanager voor het Natura 2000 beheerplan Voordelta.
- Marjon Paas is projectsecretaris natuurcompensatie Maasvlakte 2 bij Rijkswaterstaat Water Verkeer en Leefomgeving sinds 2012.

3. Presentatie voorstel aanpassing rustgebieden zwarte zee-eend

De heer Van Eerden geeft een toelichting op de aanleiding, beschikbare kennis en resultaten van de evaluatie rond de natuurcompensatie Voordelta en het voorstel tot aanpassing van de rustgebieden. De presentatie is als bijlage toegevoegd bij de verslag. De heer van Eerden neemt de aanwezigen eerst mee naar de ingreep door de aanleg van Maasvlakte 2 in relatie tot de benodigde maatregelen in het Natura2000-gebied Voordelta. Hierna wordt ingezoomd op de benodigde maatregelen voor de zwarte zee-eend en de aanpassing van de rustgebieden voor de zwarte zee-eenden.

Ten tijden van de aanleg van Maasvlakte 2 was de verwachting dat de aanleg significant negatieve effecten heeft op permanent overstromende zandbanken (H1110), zwarte zee-eenden, grote stern en visdief. Vanuit het beheerplan Voordelta zijn ook de andere soorten in de Voordelta zoals zeehonden, roodkeelduikers en eidereenden beschermd door middel van verschillende maatregelen, waaronder rustgebieden. In de jaren 2004 tot 2013 is door monitoring veel kennis opgebouwd van het systeem in de Voordelta. Deze kennis is in 2013 gebruikt voor de evaluatie van het Beheerplan Voordelta 2008-2014 en in 2014 voor het opstellen van het Natura 2000 ontwerpbeheerplan Voordelta (2015-2021). Het doel van de maatregelen in het kader van de natuurcompensatie voor de aanleg van Maasvlakte 2 is dat de Voordelta in zijn geheel voldoende draagkracht heeft voor de verschillende doelsoorten. Het is niet gewenst om in 2020 te concluderen dat de maatregelen die in 2008 zijn genomen niet voldoende zijn geweest. Op basis van de huidige kennis wordt daarom een voorstel tot aanpassing van de rustgebieden gedaan.

Vogels op zee, waaronder zwarte zee-eenden, laten zich niet in kleine gebieden 'dwingen'. Het aantal waargenomen zwarte zee-eenden in de Voordelta is in de afgelopen jaren (behalve 2013) (te) laag. Het aantal zwarte zee-eenden neemt af door internationale patronen van verspreiding. Maar als de overige gebieden in een jaar door (klimaat)omstandigheden niet geschikt is, dan moeten de zwarte zee-eenden weer voedsel kunnen vinden in de Voordelta. De Voordelta moet voldoende draagkracht hebben voor de zwarte zee-eenden. Naar aanleiding van de monitoring in de afgelopen jaren blijkt dat er op dit moment een mismatch is tussen de ligging van de rustgebieden en de locaties waar de zwarte zee-eenden graag foerageren en rusten. Daarnaast zijn de zwarte zee-eenden gevoeliger voor verstoring dan enkele jaren geleden werd gedacht. De verspreiding van de Eidereenden is tussen de periode 2004-2006 en 2009-2012 beperkt veranderd. De verspreiding van de zwarte zee-eenden is tussen deze perioden wel veranderd. De zwarte zee-eenden zitten in beide perioden in het bodembeschermingsgebied en zeer beperkt in de rest van het Natura2000-gebied Voordelta. Het is niet mogelijk om elk jaar de gebieden voor de eenden aan te passen, maar aanpassing naar aanleiding van de evaluatie van het Beheerplan Voordelta en de evaluatie natuurcompensatie Voordelta in relatie tot de aanleg van Maasvlakte 2 is noodzakelijk. In de Voordelta eten de zwarte zee-eenden liever voedsel van een diepte tussen 2 tot 8 meter. Ten noorden van de Waddeneilanden duiken de zwarte zee-eenden naar dieper water dan in de Voordelta.

Het voorkomen van de zwarte zee-eenden is afhankelijk van vier factoren, namelijk duikdiepte, stroming aan de bodem, voedselbeschikbaarheid en verstoring. Er is een samenspel tussen de verschillende factoren die de wensen van zwarte zee-eenden ten opzichte van de aanwezigheid van zwarte zee-eenden aangeven. Dit samenspel is door Bureau Waardenburg in een model gestopt om de meest geschikte locatie voor de aangepaste rustgebieden te bepalen.

De uitkomsten van dit model hebben samen met een afweging van de overige belangen in het gebied geresulteerd in een voorstel tot aanpassing van de rustgebieden (zie bijgevoegde kaarten):

- Bollen van het Nieuwe Zand wordt het kerngebied voor de zwarte zee-eend in de Voordelta. De aanpassing van het beschermingsregime in de winterperiode betreft een verschuiving naar het zuiden, een vergroting van het areaal en een verlenging van de periode van 1 mei naar 15 mei. Daarnaast zal het gebied jaarrond gesloten zijn voor bodemberoerende activiteiten (dit betreft hoofdzakelijk garnalvisserij).
- Bollen van de Ooster blijft belangrijk voor de opvang van de zwarte zee-eend. Ook hier is een verschuiving en enige vergroting van het areaal aan de orde. Hierbij is maximaal rekening gehouden met de belangen van de gebruikers. De periode van het zomer- en winterregime blijft gelijk, van 1 november tot 1 april. De garnalvisserij is echter tot 15 december toegestaan. De corridor voor doorvaart blijft.

4. Discussie naar aanleiding van het voorstel voor aanpassing

De heer Botterweg vraagt zich af of de verstoringafstand van 700 tot 1000 m wel klopt. Hij maakt regelmatig mee dat vogels op korte afstand niet reageren. De heer van Eerden geeft aan dat het belangrijk is om hierbij onderscheid te maken tussen enkele individuele vogels en vogels in grote groepen. Indien een schip of kitesurfer in de buurt komt van een grote groep zwarte zee-eenden blijkt uit onderzoek van CSO dat afhankelijk van de snelheid waarmee gevaren wordt eenden met z'n allen opvliegen op een afstand van 700 tot 1000 meter. De rustgebieden zijn de kern van de beschermingsgebieden, maar eenden zullen ook zeker buiten de rustgebieden voorkomen.

De heer Botterweg geeft aan dat hij het stapelen van zekerheden een slechte zaak vindt. Hij illustreert dit met een voorbeeld van de sluiting van het Oliegeultje in de Oosterschelde. Waarbij de watersportverenigingen circa 15 jaar hebben moeten leven met het niet door kunnen varen van de geul, omdat het een potentieel gebied voor zeehonden was. Terwijl het gebied ondertussen allang niet meer geschikt was voor de zeehonden. De heer Botterweg wil een vergelijkbare situatie graag voorkomen in de Voordelta. Hij vindt flexibelere rustgebieden meer van deze tijd. Met de huidige technieken moet het toch mogelijk zijn om met kleine, maar doeltreffende gebieden te werken. Mevrouw Huijs geeft aan dat er wel is nagedacht over dynamische rustgebieden, maar dat hier onder andere vanuit het niet vooraf kunnen voorspellen van de foerageergebieden van de vogels nadelen aan zitten.

De heer Botterweg geeft aan dat in de Walvischstaart gebruik wordt gemaakt van virtuele betonning. Het aangeven van de nieuwe grenzen van de Bollen van de Nieuwe Zand met virtuele betonning, dat via radar signalen wordt doorgegeven aan schepen met AIS, is een goede aanbeveling.. AIS is niet verplicht voor de recreatievaart, maar wordt wel steeds gangbaarder. Surfers hebben natuurlijk geen AIS. Wellicht dat we met verschillende typen markering kunnen werken afhankelijk van de gebruiksfuncties rond de rustgebieden. RWS neemt deze aanbeveling mee in de uitvoering.

Bollen van het Nieuwe Zand

Naar aanleiding van slide 26 (zie Bijlage 1) over vaarbewegingen wordt gesproken over het aandeel recreatievaart in deze waarnemingen rond Bollen van de Nieuwe Zand. De heer Botterweg geeft aan dat er elk jaar meer jachten zijn uitgerust met AIS. Deze vaarbewegingen kunnen in de komende jaren meegenomen worden in de kaarten. Om meer informatie te krijgen over het gebruik voor recreatievaart

kan gebruik worden gemaakt van de telling bij de sluispassages. De heer Botterweg heeft voorafgaand aan dit overleg Emiel Derks van Sportvisserij Zuid-west Nederland gevraagd naar de hoeveelheid sportvissers rond Bollen van de Nieuwe Zand. Emiel kon hier niet direct een aantal noemen. Ten behoeve van de recreatievaart moet in ieder geval de geul van Banjaard open blijven. Dit is op dit moment ook het geval in het voorstel.

Bollen van de Ooster

De heer Kruger geeft aan dat het huidige rustgebied 2 km uit de kust ligt ten opzichte van de opstapplaats van de kitesurfers op de Brouwersdam. In het voorstel is, door de wijze van aansluiten aan het rustgebied op het winterrustgebied van de Middelploot, de bewegingsruimte voor de kitesurfers veel beperkter geworden. Hij stelt voor de oostgrens van het aangepaste rustgebied recht door te trekken. Hiermee blijft er voldoende ruimte om in de winterperiode vanaf de opstapplaats op de Brouwersdam te kitesurfen. Kitesurfers stappen op de zuidpunt van het strand op omdat dit de kortste afstand is van de dam naar het water. Voor de kitesurfers is het gewenst dat de grenzen met gele betoning duidelijk wordt aangegeven. Daarnaast geeft hij aan dat het informatiebord over de rustgebieden bij de huidige opstap op de Brouwersdam niet meer aanwezig is.

5. Vervolgproces

In de consultatieronde spreken we ook met vertegenwoordigers van de visserijsector. Begin juli willen we het voorstel voorleggen aan het maatschappelijk overleg Voordelta (MOV). Op basis van de consultatie zal EZ (het bevoegd gezag voor de natuurcompensatie Voordelta) een besluit nemen over de aanpassing van de rustgebieden en de procedure voor de wijziging van het toegangsbeperkingsbesluit voor de Bollen van de Ooster en de Bollen van het Nieuwe Zand in gang zetten. Het streven is dat het besluit voor aanvang van het komend winterseizoen in werking is.

In het voorstel dat we tijdens het MOV willen voorleggen worden de suggesties uit de consultatie meegenomen. Het is van belang dat voor het MOV duidelijk is wat er allemaal speelt in het gebied. Zodat hier zo goed mogelijk rekening mee kan worden gehouden zonder de benodigde verbetering voor de zwarte zee-eenden uit het oog te verliezen.

Het verslag van vandaag wordt inclusief kaarten naar alle genodigden gestuurd met de vraag om contact op te nemen met hun achterban. Een reactie ontvangen wij graag voor 25 juni a.s. via e-mail saskia.huijs@rws.nl. Als u nog vragen heeft, laat het ons weten. Dank voor uw inbreng.